

SLOVENSKÁ REPUBLIKA

UZNESENIE

Ústavného súdu Slovenskej republiky

II. ÚS 36/2012-11

Ústavný súd Slovenskej republiky na neverejnom zasadnutí senátu 14. marca 2012 v senáte zloženom z predsedu Lajosa Mészárosa, zo sudkyne Ivetty Macejkovej a sudcu Sergeja Kohuta prerokoval návrh vlády Slovenskej republiky podaný prostredníctvom vládou poverenej ministerky spravodlivosti Slovenskej republiky L. Ž. na vyhlásenie predpojatosti sudcov Milana Ľalíka a Petra Brňáka vo veci vedenej na Ústavnom súde Slovenskej republiky pod sp. zn. Rvp 281/2011 a takto

r o z h o d o l :

Sudcovia Milan Ľalík a Peter Brňák **n i e s ú v y l ú č e n í** z výkonu sudcovskej funkcie vo veci sp. zn. Rvp 281/2011.

O d ô v o d n e n i e :

I.

Ústavnému súdu Slovenskej republiky (ďalej len „ústavný súd“) bol 7. februára 2011 doručený návrh JUDr. V. D., V. (ďalej len „sťažovateľ“), zastúpeného advokátom JUDr. B. N., B., vo veci namietaného porušenia jeho základných práv podľa čl. 12 ods. 2, čl. 30 ods. 4 a čl. 46 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky (ďalej len „ústava“) a práva podľa čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd v spojení s čl. 1 ods. 1, čl. 2

ods. 2 a čl. 141a ods. 3 ústavy uznesením vlády Slovenskej republiky č. 37/2011 z 19. januára 2011.

Vec bola podľa rozvrhu práce ústavného súdu pridelená sudkyni spravodajkyňi Marianne Mochnáčovej, členke I. senátu ústavného súdu.

Ústavnému súdu bolo faxom 23. februára 2011 a následne poštou 28. februára 2011 doručené podanie vlády Slovenskej republiky, ktorá uznesením č. 127 z 23. februára 2011 poverila ministerku spravodlivosti Slovenskej republiky L. Ž. (ďalej len „ministerka spravodlivosti“) *„podať námietku predpojatosti členov senátu JUDr. Milana Lalíka... a JUDr. Petra Brňáka podľa § 27 a nasl. zákona č. 38/1993 Z. z. o organizácii Ústavného súdu Slovenskej republiky, o konaní pred ním a o postavení jeho sudcov v znení neskorších predpisov v konaní vo veci nesúladu rozhodnutia vlády č. 37 zo dňa 19. januára 2011 o odvolaní členov Súdnej rady Slovenskej republiky a vymenovaní nových členov Súdnej rady Slovenskej republiky so základnými právami sťažovateľa.“* (Dostupné na internete: <<http://www.rokovania.sk/Rokovanie.aspx/BodRokovaniaDetail?idMaterial=1957>>).

Sudkyňa spravodajkyňa z uvedených dôvodov predložila podanie ministerky spravodlivosti na rozhodnutie o predpojatosti II. senátu ústavnému súdu ako senátu príslušnému podľa rozvrhu práce ústavného súdu na rok 2011 (čl. IV bod 1) o tejto veci konať a rozhodnúť.

Ministerka spravodlivosti námietky predpojatosti uvedených sudcov odôvodnila takto: *„1. JUDr. Brňák a JUDr. Lalík boli vo funkcii členov Súdnej rady SR. Preto je dôvodná obava, že obaja sudcovia sú predpojatí k predmetu veci, keďže s ohľadom na ich bývalé pôsobenie vo funkcii členov súdnej rady môžu mať záujem na rozhodnutí v prospech členov Súdnej rady.“*

2. Dôvodná obava o predpojatosti JUDr. Brňáka aj JUDr. Lalíka vyplýva tiež zo skutočnosti, že obaja sudcovia majú blízky vzťah k JUDr. Š. H. a svojimi vlastnými konkrétnymi aktivitami podporovali súčasného predsedu Súdnej rady SR JUDr. Š. H.

v obhajobe jeho práv a záujmov, ktorý má aktuálne zjavný záujem na rozhodnutí v prospech sťažovateľa v predmetnej veci. Podstatnou skutočnosťou v tejto súvislosti tiež je, že dvoch z odvolaných členov súdnej rady navrhoval práve JUDr. H. ako vtedajší minister spravodlivosti, a preto je zrejmé, že má záujem na tom, aby títo bývalí členovia súdnej rady pokračovali vo svojej funkcii.

3. Blízky vzťah medzi JUDr. Brňákom a JUDr. H. okrem skutočností bližšie uvedených vo výňatkoch z verejnej tlače, ktoré preukazujú blízky vzťah medzi JUDr. Ľalíkom a JUDr. Brňákom s JUDr. Š. H. a ktoré sú doložené k tomuto podaniu, dokladá tiež skutočnosť, že JUDr. Brňák bol poslancom politického hnutia HZDS a práve toto hnutie presadilo JUDr. H. ako ministra spravodlivosti Slovenskej republiky.“

Ku vznesenej námietke sudca Milan Ľalík uviedol: «1. námietka predpojatosti vo veci sp. zn. Rvp 281/2011 nie je kvalifikovaná, pretože

a) niekdajšie moje členstvo v Súdnej rade Slovenskej republiky (2002-2007) nemôže samo osebe prezumovať moju predpojatosť jednak preto, že v minulosti išlo o môj bežný profesný vzťah k tomuto orgánu verejnej moci (i), takže opak by bez ďalšieho predpokladal, že každý sudca ústavného súdu bez rozdielu bude vylúčený z prejednávania a rozhodovania veci vo vzťahu k tomu účastníkovi, s ktorým bol v minulosti v nejakom právnom vzťahu (napr. bývalý poslanec Národnej rady Slovenskej republiky voči Národnej rade Slovenskej republiky, sudca všeobecného súdu voči súdu, prokurátor voči prokuratúre apod.), a jednak preto, že Súdna rada Slovenskej republiky nie je účastníkom konania (ii),

b) a c) JUDr. Š. H. nie je účastníkom konania, takže môj vzťah k nemu v posudzovanej veci je irelevantný, a navyiac, pokiaľ mám vedomosť, voči jednému s ním navrhovaných členov Súdnej rady (D. Hudákovi) už ústavný súd veľmi rýchlo rozhodol, takže je vyfabulované konštatovanie ministerky spravodlivosti, že „... má záujem, aby títo členovia pokračovali vo svojej funkcii“;

2. tvrdenie o spojení vecí Rvp 281/2011 a Rvp 283/2011 je opäť len v rovine fabulácií namietateľky.

V uvedenom vidím len snahu orgánu verejnej moci obchádzať ústavný princíp zákonného sudcu a spôsobovať prietahy v konaní prostriedkami, ktoré sú podobné niektorým účastníkom konania.

Zároveň môžem konštatovať, že nemám žiaden taký pomer k veci, k účastníkom konania alebo k ich zástupcom, ktorý by vzbudzoval pochybnosti o mojej predpojatosti.»

Ku vznesenej námietke sudca Peter Brňák uviedol: *„reagujúc na Vašu ústnu požiadavku z 9. marca 2011 a po oboznámení sa s obsahom námietky predpojatosti ministerky spravodlivosti Slovenskej republiky p. Ž. z 23. februára 2011 (okrem iných aj) voči mojej osobe uvádzam, že sa necítim byť zaujatý v súvislosti s prejednávaním a rozhodovaním vo veci sp. zn. Rvp 281/2011 so zreteľom na pomer k veci, účastníkom, resp. ich právnym zástupcom. K namietaným skutočnostiam iba v krátkosti uvádzam: potvrdzujem, že som bol v minulosti členom Súdnej rady Slovenskej republiky, nemám blízky vzťah k JUDr. Š. H. (pozri tiež moje vyjadrenie v súvislosti s vecou sp. zn. I. ÚS 408/2010 v spojitosti s vecou sp. zn. II. US 278/2010) a je pravdou, že som bol v minulosti členom politického hnutia HZDS.“*

II.

Podľa § 27 ods. 1 zákona Národnej rady Slovenskej republiky č. 38/1993 Z. z. o organizácii Ústavného súdu Slovenskej republiky, o konaní pred ním a o postavení jeho sudcov v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o ústavnom súde“) je sudca vylúčený z výkonu sudcovskej funkcie v konaní vo veci, ak so zreteľom na jeho pomer k veci, účastníkom konania alebo k ich zástupcom možno mať pochybnosti o jeho predpojatosti.

Podľa § 28 ods. 1 zákona o ústavnom súde účastník konania môže vyhlásiť, že niektorého zo sudcov odmieta pre jeho predpojatosť. Ak dôvody, ktoré vedú k vyhláseniu o odmietnutí sudcu pre jeho predpojatosť vznikli do začiatku ústneho pojednávania, môže ju účastník konania vyhlásiť najneskôr na začiatku ústneho pojednávania.

Ústavný súd v danej súvislosti zdôrazňuje, že požiadavka nestrannosti sudcu sa dotýka samej podstaty spravodlivosti a jej vnímania. Nestrannosť znamená absenciu zaujatosti či predsudku, znamená, že sudca nemá žiaden osobný záujem na výsledku

konania (porov. Barak, A. Judge in a Democracy. Princeton University Press 2008, s. 101 a nasl.), resp. nevzniká navonok legitímny dojem, že by takýto záujem mohol mať. Alegóriou nestrannosti je justícia s prekrytými očami (napr. vo frontóne rizalitu budovy ústavného súdu). Rozhodovanie sudcom, ktorý nie je nestranný, nie je len popretím rovnosti účastníkov konania, ale ide svojím spôsobom aj o rozhodovanie vo vlastnej veci (nemo iudex in causa sua; porov. bod 5 usnesení Nejvyššího správního soudu ČR ze dne 11. 6. 2010, čj. Nao 46/2010-78; www.nssoud.cz) a vôbec o popretie zmyslu súdnictva a práva.

Rozhodovať nestranne nie je právom, výsadou či privilegiom sudcov. Ide o základnú povinnosť sudcov, o štrukturálny prvok súdneho systému. Právny poriadok a procesná teória kladúc dôraz na princíp nestrannosti tradične konštruovali koncept nespôsobilého alebo nevhodného sudcu, *iudex inhabilis*. Nespôsobilý sudca je zaujatý, „stranný“ priamo na základe zákona. Ide tu o inštitucionálnu, objektívnoprávnu ochranu nestranného výkonu spravodlivosti. Dôvody na vylúčenie nespôsobilého sudcu sú objektivizovateľné a takýto sudca je vylúčený z konania, aj keby samotní účastníci konania vnímali sudcu ako nestranného. Akt súdu, ktorým sa vyjadruje nespôsobilosť sudcu, je aktom deklaratórnym. Zákon o ústavnom súde upravuje inštitút sudcu nespôsobilého v § 27, pričom používa pojem vylúčený sudca.

Popri nespôsobilom sudcovi rozoznáva právny poriadok a procesná teória sudcu podozrivého, *iudex suspectus* (v dobovej terminológii sudca *pochybný*, porov. Mičura, M., Moys, Š. Občiansky sporový poriadok. 2. vyd., Bratislava 1943, s. 46). Na rozdiel od objektívnych dôvodov vylúčenia pri sudcovi podozrivom majú buď samotní účastníci alebo sudca sám subjektívny pocit zaujatosti v danej veci. Ide tu o ochranu subjektívneho práva na nestranného sudcu, o ochranu ľudskoprávnu. Akt súdu, ktorým sa konštatuje vylúčenie sudcu pre podozrivosť, je aktom konštitutívnym. Latinská terminológia definuje *iudex suspectus* takto: *Iudex suspectus est iudex quem pars propter graves rationes recusare potest exempli gratia quia aliae parti propinquus, amicus aut inimicus est.* – Podozrivý je ten sudca, ktorého jedna (sporová) strana môže odmietnuť na základe vážnych dôvodov, napr. pretože je druhej (sporovej) strane blízky, priateľ alebo nepriateľ. Zákon o ústavnom súde upravuje inštitút sudcu podozrivého v § 28, pričom používa pojem odmietnutý sudca.

V praxi dochádza k určitému prelínaniu a stieraniu rozdielov medzi inštitútmi sudcu nespôsobilého a sudcu podozrivého. Dôvodom je tiež skutočnosť, že Občiansky súdny poriadok (ďalej len „OSP“) z roku 1950 opustil dôsledné rozlišovanie medzi vylúčeným (v užšom slova zmysle) a odmietnutým sudcom a zároveň stanovil v rozpore s tradične ľahko identifikovateľnými a presnými dôvodmi vylúčenia zo zákona všeobecnejšie dôvody vylúčenia pre pomer k veci, účastníkom a zástupcom. Tento koncept pretrváva na úrovni civilného procesu dodnes. Zákon o ústavnom súde sa síce vrátil k rozlišovaniu medzi vylúčeným a odmietnutým sudcom, ale pri vylúčenom sudcovi stanovil (na rozdiel od federálnej úpravy v § 25 a § 26 zákona č. 491/1991 Zb. o organizácii Ústavného súdu Českej a Slovenskej Federatívnej Republiky a o konaní pred ním) všeobecné, nie ľahko objektivizovateľné dôvody podobne ako v § 14 ods. 1 OSP.

Z uvedených dôvodov v praxi sudcovia vyhlasujú svoj pomer v podstate nie v režime *iudex inhabilis*, ale v režime *iudex suspectus*. K prelínaniu medzi inštitútmi sudcu nespôsobilého a sudcu podozrivého dochádza aj preto, že účastníci konania namietajú zaujatosť sudcov pre pomer k veci a účastníkom, teda využívajú terminológiu, ktorú zákon explicitne používa pri inštitúte *iudex inhabilis*, aj keď je, samozrejme, platná aj pre inštitút *iudex suspectus* (k pojmom *iudex inhabilis* a *iudex suspectus* a k pojmom vylúčený a odmietnutý sudca porov. tiež: Filip, J., Holländer, P., Šimíček, V. Zákon o Ústavním soudu. 2. vydání, 2007, s. 174 a nasl.; Filip, J. Vybrané kapitoly ke studiu ústavního práva. Brno: Masarykova univerzita 2004, s. 174; Wagnerová, E., Dostál, M., Langášek, T., Pospíšil, I. Zákon o ústavním soudu s komentářem. Praha: ASPI 2007, s. 121 a nasl.; Hora, V. Učebnice civilního práva procesního. Praha Všehrd: 1947, s. 61 a nasl.; Jaworowski v. Poľsko, sťažnosť č. 30214/96, rozhodnutie o prijateľnosti z 23. marca 1999). Tým, že sa právo na nestranného sudcu stalo základným ústavným právom, došlo k spojeniu tradícií civilistických s požiadavkami ústavnoprávnymi.

Z pohľadu ľudskoprávneho, z pohľadu práva na nestranného sudcu ako komponentu práva na spravodlivý proces vyvinul Európsky súd pre ľudské práva (ďalej aj „ESLP“) dve previazané stránky nestrannosti. Táto judikatúra sa vyvíja už viac ako 30 rokov (Piersack

v. Belgium, sťažnosť č. 8692/79, rozsudok z 1. októbra 1982; Pohoska v. Poland, sťažnosť č. 33530/06, rozsudok z 10. januára 2012). Nestrannosť má stránku subjektívnu a stránku objektívnu, a tie sú overované rovnomennými testami. Európsky súd pre ľudské práva zdôrazňuje význam nestrannosti sudcu pre dôveru verejnosti v súdnictvo, a to jednak vo všeobecnosti (Olujic v. Croatia, sťažnosť č. 22330/05, rozsudok z 5. februára 2005, bod 57), ale osobitne pri objektívnom teste (Kinský v. The Czech Republic, sťažnosť č. 42856/06, rozsudok z 9. februára 2012, bod 87). Nestrannosť je vo vnímaní ESLP absencia zaujatosti či predsudku vo veci, pričom nestrannosť môže byť overovaná už spomenutým subjektívnym a objektívnym testom. Východiskom je subjektívny test, v ktorom sa zisťuje osobné presvedčenie, postoj sudcu, resp. jeho záujem v prejednávanej veci. Osobná nestrannosť sudcu sa predpokladá, kým sa nepreukáže opak. Takýmto „opakom“ môže byť sudcom prejavené nepriateľstvo, neznášanlivosť alebo ak si napríklad sudca z osobných dôvodov vyhradí prejednanie veci pre seba. Požiadavka nestrannosti nemôže byť dostatočne naplnená len subjektívnym testom, ktorý je náročný z hľadiska preukazovania. Na subjektívny test teda plynule nadväzuje test objektívny, ktorý si všíma, či sudca vykazuje legitímne pochybnosti z hľadiska jeho nestrannosti. Tu je dôležitá perspektíva nestranného pozorovateľa a relevantné je aj zdanie (ne)strannosti. „Justice must not only be done, it must also be seen to be done.“ Podľa ESLP musí byť ustálené, či existujú zistiteľné skutočnosti, ktoré môžu vzbudzovať pochybnosti o nestrannosti sudcov, a v tomto zmysle môže mať aj zdanie určitú dôležitosť, pretože „v stávke“ je dôvera, ktorú musia sudy v spoločnosti vzbudzovať, nehovoriac o dôvere samotných účastníkov konania (Daktaras v. Lithuania, sťažnosť č. 42095/98, rozsudok z 10. októbra 2000, bod 32). Pozícia namietajúceho má v objektívnom teste dôležitý význam, avšak rozhodujúce je, či je jeho obava aj objektívne akceptovateľná. Ústavný súd z hľadiska teoretického upozorňuje, že test objektívnosti a zákonné dôvody nespôsobilosti sudcu sa môžu prekrývať, ale nejde o totožné inštitúty.

V predmetnej veci sa namietalo, že sudcovia ústavného súdu Peter Brňák a Milan Ľalík majú pomer k prerokúvanej veci, pretože sú bývalými členmi Súdnej rady Slovenskej republiky (ďalej len „súdna rada“), a tak môžu mať záujem na rozhodnutí v prospech člena súdnej rady – sťažovateľa. Okrem toho sa namieta, že sudcovia Peter Brňák a Milan Ľalík

majú blízky vzťah k Š. H., ktorý ako vtedajší minister spravodlivosti navrhol sťažovateľa do súdnej rady, pričom osobitne bolo poukázané na politickú minulosť Petra Brňáka a Š. H.

V danom prípade ide o námietku vlády ako účastníka konania o ústavnej sťažnosti, pričom vláda navrhuje, aby ústavný súd rozhodol, že daní sudcovia sú predpojatí. Ústavný súd teda musel vykonať test subjektívnosti a objektívnosti, ktoré sú v danom prípade previazané.

Ústavný súd sa domnieva, že väzba medzi sudcami Petrom Brňákom a Milanom Ľalíkom a *predmetom veci* je stále príliš vzdialená a vágna na konštatovanie predpojatosti z objektívneho hľadiska (Švarc a Kavnik v. Slovenia, sťažnosť č. 75617/01, rozsudok z 8. februára 2007, bod 43). Z bývalého členstva v súdnej rade nemožno samostatne ani s ďalšími faktmi odvodzovať záujem namietaných ústavných sudcov na skutočnosti, aby sťažovateľ bol ostal členom súdnej rady. Možno tiež uviesť, že sťažovateľ nebol členom súdnej rady v čase tamojšieho pôsobenia Petra Brňáka a Milana Ľalíka.

Ústavný súd nezistil tak bezprostredne blízky vzťah namietaných sudcov k sťažovateľovi, z ktorého by mohlo vyplývať, že by mali záujem na jeho návrate do súdnej rady. Vzťah sudcov ústavného súdu k súdnej rade ako orgánu verejnej moci, inštitúcii je príliš abstraktný na vyvodenie záveru, že by sudcovia ústavného súdu mali záujem na konkrétnej personálnej podobe súdnej rady.

Okrem toho vo veci možno uplatniť argument, že predpojatosť sudcov vo vzťahu k orgánom verejnej moci, resp. k osobám za ne konajúcim (predseda súdnej rady) je nutné vykladať reštriktívnejšie než voči ostatným účastníkom konania (porov. usnesení Nejvyššího správního soudu ČR ze dne 11. 6. 2010, čj. Nao 46/2010-78, dostupné aj s právnou vetou na www.nssoud.cz).

Ústavný súd vychádza z názoru, že kolegiálne vzťahy medzi aktérmi právneho života (právníkmi) vrátane sudcov ústavného súdu bez ďalšieho nemôžu byť dôvodom na spochybnenie nestrannosti sudcov ústavného súdu a na ich vylúčenie z prerokúvania veci

z tohto dôvodu (mutatis mutandis IV. ÚS 124/2010). Aj v tejto časti rozhodnutia ústavný súd konštatuje, že väzba po línii (1) sudcovia Peter Brňák a Milan Ľalík, (2) predseda najvyššieho súdu, (3) súdna rada a (4) sťažovateľ je akokoľvek stále špekulatívna ku konštatovaniu nezaujatosti aj z pozície testu objektivity, a to vrátane bývalej politickej príslušnosti Petra Brňáka.

Ústavný súd ešte dopĺňa, že venuje takú pozornosť konaniu o námietkach, aby zabezpečil riadny chod rozhodovania v jemu zverených agendách. Pritom s osobitnou starostlivosťou dbá o to, aby nedošlo k znefunkčneniu súdu a príliš formalistickému posudzovaniu, ktoré by k takémuto znefunkčneniu mohlo smerovať.

Na základe uvedeného II. senát ústavného súdu podľa § 27 ods. 1 zákona o ústavnom súde nezistil dôvody na vylúčenie sudcov ústavného súdu Milana Ľalíka a Petra Brňáka z konania a rozhodovania v uvedenej veci, preto rozhodol tak, ako to je uvedené vo výroku tohto uznesenia.

P o u č e n i e : Proti tomuto rozhodnutiu nemožno podať opravný prostriedok.

V Košiciach 14. marca 2012